

Aan
De minister van Financiën van Curaçao

Adres kantoor Curaçao
De Rouvilleweg 39
Willemstad, Curaçao
Telefoon (+5999) 4619081

Adres kantoor Sint Maarten
Frontstreet 26
Convent Building
Philipsburg, Sint Maarten
Telefoon (+1721) 5430331

Datum
6 februari 2023
Ons kenmerk
Cft 202300013
Pagina
1/11

Uw kenmerk

Bijlage

Adres kantoor Aruba
L.G. Smith Boulevard 68
La Piccola Marina
Oranjestad, Aruba
Telefoon (+297) 5832800
E-mail info@cft.cw
Internet www.cft.cw

Onderwerp
Advies bij de vastgestelde begroting 2023

Geachte heer Sylvania,

Op 23 januari 2023 ontving het College financieel toezicht Curaçao en Sint Maarten (Cft) de vastgestelde begroting (begroting) 2023. Op basis van artikel 12 van de Rijkswet financieel toezicht Curaçao en Sint Maarten (Rft) ontvangt u hierbij het advies van het Cft bij deze begroting.

Achtergrond

Op 4 augustus 2022 adviseerde het Cft bij de ontwerpbegroting (OB) 2023. Het Cft oordeelde dat de OB nog niet voldeed aan de normen van de Rft en deed diverse aanbevelingen.¹ Hierop heeft Curaçao de OB aangepast en ingediend bij de Staten. Tijdens de behandeling is door Curaçao een nota van wijziging (NvW) ingebracht. De aangepaste OB is met de NvW op 28 december 2022 vastgesteld en op 30 december 2022 gepubliceerd.

Toetsingskader

Het toetsingskader voor de beoordeling van de begroting wordt gevormd door de Rft, aangevuld met de aanwijzing die de Rijksministerraad (RMR) op 12 juli 2019 heeft gegeven aan het bestuur van Curaçao² en die op 24 november 2020 is bijgesteld.³ Vanwege de coronacrisis heeft de RMR aan Curaçao op diens verzoek toestemming verleend om, op basis van artikel 25 lid 1 van de Rft, voor 2020⁴, 2021⁵ en 2022⁶ af te

---

¹ Cft, kenmerk Cft 202200088, Advies bij de ontwerpbegroting 2023, d.d. 4 augustus 2022.

² Staatsblad 2019, 279, Besluit van 12 juli 2019, houdende het geven van een aanwijzing aan het bestuur van Curaçao tot aanpassing van de begroting 2019, rekening houdend met de in artikel 15 van de Rijkswet financieel toezicht Curaçao en Sint Maarten genoemde normen.

³ Bij besluit van 24 november 2020, nummer 2020002389, is besloten dat de aanwijzing na het Kroonberoep in stand blijft, maar alleen nog zal bestaan uit het naleven van de aflossingsovereenkomst tussen het Algemeen Pensioenfonds van Curaçao (APC) en het land Curaçao en zo mogelijk aanvullende aflossingen uit de overschotten op de gewone dienst in de komende jaren.

⁴ BZK, kenmerk 2020-0000199262, Financiële ondersteuning Caribische landen in verband met COVID-19, d.d. 16 april 2020.

⁵ BZK, kenmerk 2020-0000757581, Besluitvorming Rijksministerraad inzake afwijken begrotingsnormen in 2021 en vierde tranche liquiditeitssteun, d.d. 18 december 2020.

⁶ BZK, kenmerk 2022-0000072813, Besluitvorming Rijksministerraad 4 februari inzake afwijken en begrotingsnormen en afbouw salariskorting en verlenging Protocol Aruba-Nederland, d.d. 17 februari 2022.

wijken van de centrale begrotingsnorm van artikel 15 lid 1 sub a van de Rft. Curaçao heeft voor begrotingsjaar 2023 geen verzoek ingediend om af te mogen wijken van de centrale begrotingsnorm.

Oordeel

In de begroting is de gewone dienst voor de jaren 2023 tot en met 2026 in evenwicht, waarmee wordt voldaan aan artikel 15 lid 1 sub a van de Rft. Cijfermatig begroot Curaçao voor 2025 en 2026 overschotten van respectievelijk ANG 26 miljoen en ANG 12 miljoen, maar voert tegelijkertijd voor deze bedragen reserveringen op, waardoor de gewone dienst sluit op nihil.

De begroting toont een sluitende kapitaaldienst voor de jaren 2023 tot en met 2026, waarmee wordt voldaan aan artikel 15 lid 1 sub b van de Rft. De kapitaaldienst sluit echter alleen omdat in de begroting wordt uitgegaan van volledige herfinanciering van de op 10 oktober 2023 opeisbare liquiditeitssteunlening van ANG 911 miljoen en van de obligatielening van ANG 140 miljoen die in 2025 afgelost moet worden.⁷ Dit terwijl het land in 2023 en verder wel degelijk mogelijkheden heeft om te komen tot (gedeeltelijke) aflossing. Het Cft verzoekt Curaçao deze mogelijkheden te identificeren.

Vanwege het uitblijven van de vaststelling van de collectieve sector is het Cft niet in staat de concrete rentelastnorm vast te stellen en te toetsen of aan deze norm zoals opgenomen in artikel 15 lid 1 sub c van de Rft wordt voldaan. Het Cft verzocht eerder om zo snel mogelijk de collectieve sector voor 2021 en 2022, en 2023 en 2024, vast te stellen.⁸

In de begroting zijn voor zowel 2023 als meerjarig niet alle verwachte uitgaven en ontvangsten opgenomen, waardoor de begroting niet voldoet aan artikel 15 lid 2 sub a van de Rft. Bovendien zijn niet alle begrote baten en lasten toereikend toegelicht, waardoor de begroting niet voldoet aan artikel 15 lid 2 sub b van de Rft. Het Cft licht dit toe.

Ondanks de aanbeveling van het Cft de meest recente groeiramingen en realisatiecijfers te gebruiken, baseert Curaçao de belastingraming op de economische groeiraming van het Internationaal Monetair Fonds (IMF) van november 2021⁹ en de realisatiecijfers tot en met mei 2022. Een cijfermatige uitsplitsing ontbreekt. Onder verwijzing naar onzekere economische vooruitzichten, past Curaçao voor 2023 een eenmalige neerwaartse bijstelling van de omzetbelasting toe van ANG 31 miljoen. De berekening van de bijstelling wordt niet nader toegelicht. Naar het oordeel van het Cft is er voor zowel 2023 als meerjarig sprake van een significante onderschatting in de belastingraming. Op basis van de meest recente groeiramingen en realisatiecijfers becijfert het Cft deze onderschatting op ANG 50-80 miljoen in 2023.¹⁰ Overigens stelde

⁷ In verband met de begrote herfinanciering van de liquiditeitssteunlening begroot Curaçao ANG 3 miljoen (additionele) rentelasten per jaar.

⁸ Cft, kenmerk Cft 202200149, Reactie op de derde uitvoeringsrapportage 2022, d.d. 23 november 2022.

⁹ IMF, Curaçao and Sint Maarten: Staff Concluding Statement of an IMF Staff Visit, d.d. 30 november 2021.

¹⁰ Het Cft beschikt over de realisatiecijfers van de belastingbaten tot en met december 2022. Uit deze realisatiecijfers blijkt bijvoorbeeld dat de omzetbelastingbaten in 2022 uitkomen op het voor 2023 begrote niveau.

Curaçao recentelijk voor om het tarief in de winstbelasting te verlagen. Het Cft verzoekt hierover nader te worden geïnformeerd over de omvang en de budgettaire effecten.

Ondanks het verzoek van de RMR,¹¹ ontbreekt in de begroting een meerjarig financieel overzicht (MFO) van de uit het Landspakket voortvloeiende baten, lasten en investeringen. Wel maakt Curaçao in de begroting een koppeling tussen het Landspakket en de beleidsdoelen van de ministeries. Curaçao geeft aan het MFO pas te kunnen vullen en in de begroting te kunnen verwerken, als duidelijk is welk deel van de lasten en investeringen van het Landspakket door Nederland zal worden gefinancierd en welk deel door Curaçao. Het Cft is van oordeel dat Curaçao een eigenstandige verplichting heeft het Landspakket uit te voeren en benadrukt het belang om zo snel mogelijk de meerjarige budgettaire gevolgen hiervan duidelijk in de begroting te verwerken en nader toe te lichten.

Op basis van de informatie in de begroting is het Cft niet in staat het realiteitsgehalte van het begrote verbruik van goederen en diensten te beoordelen. Het Cft wijst hierbij ook op het gebrekkige verplichtingenbeheer en de geconstateerde onderbesteding op deze post tot en met het derde kwartaal 2022.¹² Eerdere informatieverzoeken van het Cft hierover zijn nog niet beantwoord. In zijn advies bij de OB adviseerde het Cft Curaçao het verbruik van goederen en diensten structureel te verlagen, waarbij de realisatie in 2019 (ANG 176 miljoen) gecorrigeerd voor inflatie als uitgangspunt dient. Het Cft stelt vast dat de in 2023 begrote lasten ruim ANG 20 miljoen hoger zijn dan op basis van dit uitgangspunt zou mogen worden verwacht.¹³

Curaçao onderkent in de begroting dat volgens de meest recente ramingen van de Sociale Verzekeringsbank (SVB) er eind 2023 een tekort in het schommelfonds zal ontstaan van ANG 9 miljoen. Curaçao geeft echter aan dit tekort te zullen elimineren door een versnelling in de uitvoering van de beheersmaatregelen te realiseren,¹⁴ en begroot daarom in 2023 geen dotatie aan het schommelfonds. Voor 2024, 2025 en 2026 worden wel dotaties begroot van respectievelijk ANG 21 miljoen, ANG 49 miljoen, en ANG 93 miljoen. Het Cft adviseert Curaçao de volledige uitvoering van de beheersmaatregelen de hoogste prioriteit te geven, en aanvullende structurele maatregelen te nemen om vanaf 2024 dotaties aan het schommelfonds te voorkomen.

Curaçao voert in de begroting voor 2023 ANG 90 miljoen aan investeringen op de kapitaaldienst op. In de jaren 2024-2026 dalen de investeringen tot ANG 72 miljoen per jaar. Het Cft uitte eerder zijn zorgen over het lage niveau van investeringen en riep Curaçao op om te komen tot een meerjarige investeringsagenda om de economische ontwikkeling te ondersteunen. Hoewel de investeringen in de begroting correct zijn onderbouwd, ontbreekt deze meerjarige investeringsagenda voornamelijk.

---

¹¹ BZK, kenmerk 2022-0000099085, Besluitvorming Rijksministerraad 25 februari 2022 inzake liquiditeitssteun en voortgang hervormingen Aruba, Curaçao en Sint Maarten, d.d. 9 maart 2022.

¹² Cft, kenmerk Cft 202200149, Reactie op de derde uitvoeringsrapportage 2022, d.d. 23 november 2022.

¹³ Inflatiecijfers 2020 (2,2 procent), 2021 (3,8 procent), 2022 (6,0 procent), en 2023 (4,5 procent), ontleend aan Centrale Bank van Curaçao en Sint Maarten (CBCS), Economic bulletin December 2022.

¹⁴ Besluit Raad van Ministers van Curaçao d.d. 30 juli 2021, zaaknummer 2021/022804, 2020/047894, 2020/047841.

Curaçao gaat er in de begroting vanuit dat het Curaçao Medical Center (CMC) aan zijn lopende aflossingsverplichtingen jegens het land zal blijven voldoen. De begrote aflossingen voor 2023 bedragen in totaal ANG 10 miljoen. Gezien de bijzonder precaire financiële situatie van het CMC is het echter uitermate twijfelachtig of het ziekenhuis in staat zal zijn deze aflossingen te doen. Het Cft uitte hierover al meermaals zijn zorgen en verzocht Curaçao hiervoor voorzieningen te treffen in de begroting en toereikende maatregelen te treffen om dit risico te mitigeren. Curaçao geeft aan dat het treffen van een voorziening vooralsnog niet aan de orde is, maar licht dit niet nader toe.

Op basis van artikel 12 lid 2 en lid 3 van de Rft doet het Cft u de volgende aanbevelingen:

1. Pas de meerjarenraming van de belastingbaten aan op basis van de meest recente groei-raming van het IMF en de realisatiecijfers over 2022, en voorzie deze van een toereikende cijfermatige toelichting. Naar het oordeel van het Cft moet dit leiden tot een opwaartse bijstelling van de belastingraming van ANG 50-80 miljoen.
2. Breng de risico's van de precaire financiële situatie van het CMC voor de landsbegroting concreet in beeld. Neem hiervoor voorzieningen op en licht deze toe.
3. Verlaag de lasten voor goederen en diensten structureel, waarbij de realisatie in 2019 gecorrigeerd voor inflatie als uitgangspunt dient. Zonder nieuw beleid zou dit moeten leiden tot een neerwaartse bijstelling van deze lasten van ANG 20 miljoen. Licht deze lasten nader toe.
4. Herzie de begrote dotaties aan het schommelfonds op basis van de meest recente gegevens van de SVB. Identificeer aanvullende, structurele maatregelen om dotaties aan het schommelfonds te voorkomen.
5. Voer de voor 2025 en 2026 opgenomen reserveringen af. Neem hiervoor geen aanvullende lasten op.
6. Verwerk de (meerjarige) gevolgen van het Landspakket in het MFO en voeg deze toe aan de begroting. Licht daarbij toe welke baten, lasten en investeringen reeds in de begroting zijn opgenomen.

Het Cft verzoekt u conform artikel 12 lid 4 van de Rft binnen 14 dagen, dus uiterlijk op 20 februari 2023, om een reactie waarin u aangeeft hoe Curaçao invulling geeft aan deze aanbevelingen. Het Cft adviseert de aanbevelingen te verwerken in een aan te leveren ontwerp-begrotingswijziging (OBW).

Het Cft wijst erop dat Curaçao voor het eerst sinds de coronacrisis de potentie heeft om overschotten te realiseren. Het toerisme herstelt voorspoedig en Curaçao zet belangrijke stappen om de belastinginning te verbeteren. Na jaren van tekorten kan Curaçao daardoor een begin maken met de wettelijk voorgeschreven compensatie en het afbouwen van schulden.¹⁵ Ook kan het land investeringen doen die het economisch herstel ondersteunen. Bovendien stelt dit Curaçao in staat om de aanwijzing uit 2019 met betrekking tot de afbetaling van de schuld van het land aan het Algemeen Pensioenfonds van Curaçao, versneld af te wikkelen. Naar het oordeel van het Cft bevat

---

¹⁵ Artikel 18 van de Rft. De RMR besloot op 30 september 2022 dat Curaçao bij de vierde uitvoeringsrapportage van 2022 dient toe te lichten hoe ze voor de begrotingsjaren 2020, 2021 en 2022 omgaat met het wettelijke vereiste van tekortcompensatie, in combinatie met de meerjarige aflossingsverplichtingen van het land. BZK, kenmerk 2022-0000552640, Besluitvorming Rijksministerraad 30 september 2022, d.d. 14 oktober 2022.

de huidige begroting onnodig conservatisme aan de batenkant, terwijl deze behoedzaamheid niet tot uiting komt in de raming van de lasten. Bovendien is de belastingraming niet gebaseerd op de meest recente groeiramingen en uitgangspunten.

Ook merkt het Cft op dat de liquiditeitspositie van het land in 2022 sterk is verbeterd. Meerjarige begrotingsoverschotten zullen de liquiditeitspositie verder versterken. Tegelijkertijd hebben jaren van economische neergang en crises gezorgd voor een toename van de schuldverplichtingen van Curaçao, en is er een duidelijke investeringsbehoefte. Het Cft acht het in dat kader van belang dat Curaçao een meerjarige liquiditeitsprognose opstelt, waarin de mogelijkheden voor schuldafbouw en financiering van investeringen nadrukkelijk tot uiting komen.¹⁶ Het Cft voert daarover graag nader overleg met Curaçao.¹⁷

Toelichting

Curaçao zet in de begroting de meerjarenraming af tegen de jaarprognose voor 2022 zoals opgenomen in de OBW 2022. Deze OBW 2022 is nog niet vastgesteld door de Staten. Het Cft benadrukt het belang van een actuele begroting en verzoekt Curaçao om voortaan de begroting tijdig bij te stellen middels een begrotingswijziging, wanneer gewijzigde omstandigheden daartoe aanleiding geven.

In tabel 1 is de realisatie weergegeven van de gewone dienst voor 2019, 2020 en 2021, de jaarprognose uit de OBW 2022, en de meerjarenraming voor de periode 2023-2026.

Baten

De baten stijgen in 2023 met ANG 71 miljoen ten opzichte van 2022, van ANG 1.658 miljoen in 2022 tot ANG 1.729 miljoen in 2023. Deze toename wordt met name verklaard door hogere belastingbaten (ANG 36 miljoen), de introductie van de vergunningenfee voor kansspelaanbieders (ANG 20 miljoen) en hogere baten uit licentierechten (ANG 10 miljoen).

Naar het oordeel van het Cft is er voor zowel 2023 als meerjarig sprake van een significante onderschatting in de belastingraming, als gevolg van het gebruik van verouderde economische groeiramingen en realisatiecijfers. Op basis van de meest recente ramingen en realisatiecijfers becijfert het Cft deze onderschatting op ANG 50-80 miljoen in 2023.

Curaçao verlaagt de baten uit de vergunningenfee voor kansspelaanbieders voor 2023 van ANG 40 miljoen naar ANG 20 miljoen. Curaçao was voornemens de vergunningenfee in 2022 te introduceren, maar verwacht nu dat de onderliggende Landsverordening op de Kansspelen pas in de tweede helft van 2023 in werking zal treden. Voor 2024 en verder wordt wel vastgehouden aan ANG 40 miljoen baten per jaar. Curaçao licht de calculatie van deze baten in de begroting summierlijk toe, en gaat niet verder in op de haalbaarheid en de risico's van de implementatie. Het Cft wijst erop

¹⁶ Het Cft verzocht eerder al om dergelijke planning: Cft, kenmerk Cft 202200149, Reactie op de derde uitvoeringsrapportage 2022, d.d. 23 november 2022.

¹⁷ Artikel 22 lid 5 van de Rft.

dat deze baten onzeker zijn, zeker voor 2023. Het wetgevingstraject is al enkele malen verlengd en ook is niet duidelijk in hoeverre de kansspelsector bereid is deze kosten te dragen.

Tabel 1: Meerjarig overzicht gewone dienst (in miljoenen ANG)¹⁸

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Baten	1.625	1.428	1.502	1.658	1.729	1.822	1.876	1.922
Belastingen	1.471	1.280	1.321	1.497	1.533	1.595	1.645	1.679
Schenken en subsidies	22	26	38	26	18	18	18	18
Andere baten	132	122	143	135	158	169	174	185
Kansspel vergunningenfee	0	0	0	0	20	40	40	40
Lasten	1.669	2.147	1.865	1.732	1.729	1.822	1.876	1.922
Beloning van personeel	445	449	435	428	445	481	490	506
Goederen en diensten	176	220	214	247	228	251	249	249
Afschrijving vaste activa	94	90	76	76	91	91	91	91
Interest	68	69	68	71	71	71	71	71
Subsidies en Overdrachten	403	778	485	392	385	398	394	394
Sociale zekerheid	466	497	572	510	502	496	494	492
Andere lasten	17	44	16	9	7	14	15	15
Dotatie schommelfonds	0	0	0	0	0	21	49	93
Reserveringen	0	0	0	0	0	0	26	12
Resultaat	-44	-719	-363	-74	0	0	0	0

Bron: conceptjaarrekeningen 2019-2020 en vastgestelde begroting 2023 van Curaçao.

Curaçao begroot vanaf 2023 oplopende baten uit dividenden van overheidsvennootschappen. Voor 2023 begroot Curaçao ANG 1 miljoen aan dividend te ontvangen van Curaçao Airport Holding. Vanaf 2024 begroot Curaçao ook dividenden te ontvangen van de Centrale Bank van Curaçao en Sint Maarten (CBCS) en Curoil (ANG 8 miljoen). De dividendbaten stijgen tot ANG 13 miljoen in 2025 en 2026. Op basis van de informatie in de begroting is de raming van de dividendbaten niet te beoordelen

Lasten

De lasten blijven in 2023 nagenoeg gelijk aan het niveau in 2022. Curaçao raamt de totale lasten in 2023 op ANG 1.729 miljoen, ten opzichte van 1.732 miljoen in 2022.

¹⁸ In deze tabel is sprake van afronding op hele ANG miljoenen. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen in de tabel voorkomen.

Daarna lopen de lasten op, tot ANG 1.922 in 2026. Dit is voornamelijk het gevolg van de gegrote dotaties aan het schommelfonds vanaf 2024.

Beloning van personeel

Curaçao begroot voor 2023 ANG 445 miljoen aan personeelslasten, een toename van ANG 17 miljoen ten opzichte van 2022.¹⁹ Meerjarig lopen de personeelslasten verder op tot ANG 506 miljoen in 2026. Deze toename wordt met name verklaard door de gefaseerde afbouw van de 12,5 procent korting op de arbeidsvoorwaarden van de medewerkers in de (semi)publieke sector, waarvoor de RMR recentelijk akkoord gaf.²⁰ Curaçao zal in dat kader vanaf 2023 overgaan tot het uitkeren van zes procent vakantietoelage aan alle ambtenaren en gelijkgestelden (ANG 17 miljoen). Daarnaast begroot Curaçao vanaf 2024 de lonen te indexeren en tredes toe kennen.²¹ De totale lasten voor het uitkeren van de vakantietoelage, indexering en trede lopen op tot ANG 74 miljoen in 2026.

De toename van de personeelslasten wordt ook verklaard door een reservering van ANG 12 miljoen voor de invulling van 200 vacatures. Onder de regeling Vervroegd Vrijwillige Uitstroom (VVU) zijn 540 ambtenaren uitgestroomd. In de regeling is opgenomen dat voor iedere drie ambtenaren die uitstromen, één vacature opengesteld mag worden. Op basis van deze regel begroot Curaçao in 2023 180 vacatures.²² Daarnaast zijn 20 vacatures begroot voor de versterking van het financieel beheer. Het Cft heeft er begrip voor dat Curaçao middels het inboeken van vacatureruimte kritische functies wil opvullen en eveneens tegemoet wil komen aan de vereisten van het Landspakket. Het Cft merkt evenwel op dat het invullen van deze vacatures niet eenvoudig zal zijn,²³ en verzoekt Curaçao de ontwikkeling van de personeelslasten gedurende het jaar nauwgezet te monitoren en indien nodig de begroting tijdig aan te passen. Het Cft vraagt tenslotte ook aandacht voor de ontwikkeling van de overwerkkosten en verzoekt Curaçao de reeds genomen maatregelen om deze lasten te beheersen toe te lichten.

Verbruik goederen en diensten

Het verbruik van goederen en diensten is in 2023 ANG 19 miljoen lager begroot dan in 2022, maar wijkt nog steeds substantieel af van de realisatie in pre-coronajaar 2019 (ANG 176 miljoen). In zijn advies bij de OB 2023 verzocht het Cft Curaçao het verbruik van goederen en diensten structureel te verlagen, waarbij de realisatie in 2019 gecorrigeerd voor inflatie als uitgangspunt dient. Hoewel Curaçao in de begroting de eerder opgenomen inflatiecorrectie voor 2023 afvoert, liggen de in 2023 gegrote lasten ruim ANG 20 miljoen hoger dan op basis van dit uitgangspunt zou mogen worden verwacht. Overigens geeft Curaçao aan dat structurele verlaging van het verbruik van

---

¹⁹ De personeelslasten zijn in 2022 verhoogd in verband met de toekenning van een eenmalige gratificatie van ANG 1.750 aan alle ambtenaren en gelijkgestelden. De totale lasten van de eenmalige gratificatie bedroegen ANG 14 miljoen.

²⁰ BZK, kenmerk 2023-54233, Besluitvorming Rijksministerraad 27 januari 2023, d.d. 27 januari 2023.

²¹ De lasten voor het toekennen van de indexering en trede begroot Curaçao voor 2024 op ANG 32 miljoen, voor 2025 op ANG 40 miljoen, en voor 2026 op ANG 57 miljoen.

²² Conform het verzoek van het Cft is in de begroting een specificatie opgenomen van deze 180 vacatures.

²³ Om die reden voerde Curaçao met de NvW al een verlaging door van ANG 3 miljoen op de eerder gegrote personeelslasten in 2023.

goederen en diensten zal bereikt worden met de implementatie van de hervormingen uit het Landspakket. Uit de meerjarenraming blijkt dat echter niet.

Afschrijvingen

Curaçao begroot in de periode 2023-2026 ANG 91 miljoen aan jaarlijkse afschrijvingen, een verhoging van ANG 15 miljoen ten opzichte van 2022. Deze verhoging is gebaseerd op volledige realisatie van de in de begroting 2022 opgenomen investeringen (ANG 103 miljoen). Het Cft stelde vast dat tot en met het derde kwartaal 2022 slechts ANG 12 miljoen aan investeringen was gedaan, en acht het derhalve onzeker dat Curaçao de hogere afschrijvingen kan realiseren.²⁴

Sociale zekerheid, zorg en schommelfonds

De lasten voor sociale zekerheid nemen in 2023 af ten opzichte van 2022, en vertonen een licht dalende trend in de periode 2024-2026. Dit wordt met name verklaard door lagere bijdragen aan gezinshuishoudens en VVU-uitkeringen. De landsbijdrage aan de sociale fondsen blijft in de periode 2023-2026 op hetzelfde niveau.²⁵ Uit de begroting blijkt dat Curaçao voornemens is het onderstandsbedrag in 2023 structureel te verhogen. De regering heeft nog geen besluit genomen over de omvang van de verhoging, maar verwacht de extra lasten binnen het bestaande budget voor de onderstand te kunnen opvangen door het aantal onderstandsontvangers structureel met tien procent terug te brengen. Het Cft verzoekt hierover nader geïnformeerd te worden.

Het Cft houdt grote zorgen bij de uitvoering van de beheersmaatregelen en verzoekt Curaçao de uitvoering hiervan de hoogste prioriteit te geven. Tevens zal Curaçao aanvullende structurele maatregelen moeten nemen om dotaties aan het schommelfonds te voorkomen. Op basis van de laatste prognoses van de SVB ontstaat er per ultimo 2023 een tekort van ANG 9 miljoen in het schommelfonds. Curaçao begroot hiervoor geen dotatie. De regering streeft ernaar alle beheersmaatregelen uiterlijk per 1 juli 2023 van een solide wettelijke basis te voorzien. Hiermee moeten de beoogde besparingen in 2023 deels, en in 2024 volledig gerealiseerd zijn, volgens Curaçao. Vanaf 2024 begroot Curaçao wel dotaties aan het schommelfonds.

Kapitaaldienst

In tabel 2 is een samenvatting opgenomen van het meerjarig beeld van de kapitaaldienst.

De kapitaaldienst sluit in 2023, omdat wordt uitgegaan van volledige herfinanciering van de in oktober 2023 aflopende liquiditeitssteunlening en de in 2025 aflopende obligatielening van ANG 140 miljoen. Voor aflossing van deze leningen worden in de begroting geen middelen gereserveerd, ondanks de ruime liquiditeitspositie van het land.²⁶ De (reguliere) aflossingen op geldleningen nemen toe van ANG 8 miljoen per

²⁴ Cft, kenmerk Cft 202200149, Reactie op de derde uitvoeringsrapportage 2022, d.d. 23 november 2022.

²⁵ Dit betreft structurele jaarlijkse bijdragen aan de fondsen Basisverzekering ziektekosten (ANG 278 miljoen), Algemene Verzekering Bijzondere Ziektekosten (ANG 3 miljoen) en Algemene Ouderdomsverzekering (ANG 25 miljoen).

²⁶ Curaçao streeft ernaar om de liquiditeitssteunlening en alle obligatieleningen gezamenlijk te herfinancieren in een renteloze lening met een looptijd van 40 jaar.

jaar in 2022, naar ANG 26 miljoen in 2023 en ANG 44 miljoen in de periode 2024-2025. Onderdeel hiervan is ANG 18 miljoen aflossing vanaf 2024 op de vordering van de CBCS op het land in verband met de afwikkeling van de Girobank. Daarnaast werd tijdens de coronacrisis een obligatielening van ANG 100 miljoen voor ANG 82 miljoen geherfinancierd. Deze lening kent een reguliere aflossing van ANG 6 miljoen per jaar, maar ANG 3 miljoen in 2023. Deze aflossing in 2023 is niet correct in de begroting verwerkt. Het Cft verzoekt Curaçao dit te corrigeren.

Tabel 2: Meerjarig overzicht kapitaaldienst (in miljoenen ANG)²⁷

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Baten	359	901	519	1.103	1.027	116	256	116
Afschrijvingen	94	90	76	76	91	91	91	91
Ontvangen aflossingen	23	14	13	14	25	25	25	25
Liquidatie en afstoting deelnemingen	157	0	16	0	0	0	0	0
Aangegane geldleningen	69	749	244	101	0	0	140	0
Lening i.v.m. Girobank	0	0	170	0	0	0	0	0
Reserves en voorzieningen	17	44	0	0	0	0	0	0
Schadevergoedingen en verzekeringsuitkeringen	0	0	0	0	0	0	0	0
Herfinanciering liquiditeitssteun	0	0	0	911	911	0	0	0
Lasten	160	164	228	1.029	1.027	116	256	116
Investerings	152	-363	45	109	90	72	72	72
Reserves en voorzieningen	0	0	0	0	0	0	0	0
Kapitaalverstrekkingen / deelnemingen	0	418	5	0	0	0	0	0
Deelneming Girobank	0	0	170	0	0	0	0	0
Aflossingen geldleningen	8	8	8	8	26	44	44	44
Aflossing obligatielening	0	100	0	0	0	0	140	0
Aflossing liquiditeitssteun	0	0	0	911	911	0	0	0
Saldo	199	738	290	74	0	0	0	0

Bron: conceptjaarrekeningen 2019 en 2020 en vastgestelde begroting 2023 van Curaçao.

²⁷ In deze tabel is sprake van afronding op hele ANG miljoenen. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen in de tabel voorkomen.

In de periode 2023-2026 begroot Curaçao jaarlijks ANG 25 miljoen aan aflossingen te ontvangen op uitgegeven leningen. Het Cft bracht eerder onder de aandacht dat ANG 10 miljoen hiervan de (gedeeltelijke) aflossing betreft van de lening die door het land aan het CMC is verstrekt, ten behoeve van de bouw van het ziekenhuis. Het Cft wees al eerder op het risico dat de precaire financiële situatie van het ziekenhuis ertoe leidt dat aflossingen op deze lening niet worden ontvangen,²⁸ en herhaalt zijn verzoek om hiervoor een voorziening te treffen in de begroting.

Curaçao begroot in 2023 ANG 90 miljoen aan investeringen, deels op basis van een stelpost voor 'onvoorzien kapitaaluitgaven'. De stelpost bedraagt ANG 10 miljoen in 2023, en loopt op tot ANG 25 miljoen in 2026. Het Cft verzocht Curaçao in zijn advies bij de OB 2023 de investeringen nader te onderbouwen, door een koppeling te maken met de opgaven uit het Landspakket en de meerjarige doorwerking op de gewone dienst toe te lichten. De directe koppeling met het Landspakket ontbreekt, al beschrijft Curaçao in de begroting wel de samenhang tussen de beleidsdoelen van de ministeries en het Landspakket. Curaçao stelt daarnaast dat de meerjarige doorwerking op de gewone dienst als gevolg van bijvoorbeeld onderhoudskosten binnen de bestaande begrotingen van de respectievelijke ministeries wordt opgevangen. Het Cft verzoekt Curaçao alsnog de structurele lasten op de gewone dienst die voortvloeien uit de investeringen cijfermatig inzichtelijk te maken. Overigens tekent het Cft nog aan dat Curaçao, op grond van de Rft, bij een sluitende begroting in beginsel leningen kan aantrekken voor het doen van investeringen. Van deze mogelijkheid wordt in de begroting geen gebruik gemaakt.

Financieel beheer

De begroting bevat geen voortgangsinformatie over de Roadmap naar een goedkeurende controleverklaring bij de jaarrekening van het land. Curaçao rapporteert in de uitvoeringsrapportages over de uitvoering van de Roadmap. Uit de derde uitvoeringsrapportage 2022 blijkt dat de beschikbaarheid van zowel personeel als financiële middelen voor een aantal deeltrajecten, waaronder de optimalisatie van de overheidsorganisatie en het beheersen van goederen en diensten, een knelpunt blijft vormen. Curaçao neemt in de begroting 20 vacatures op ter versterking van het financieel beheer, en stelt dat dit een positieve bijdrage zal leveren aan het oplossen van dit knelpunt. Curaçao heeft aangegeven de einddatum van de Roadmap te willen verlengen van 2021 naar 2026. De Raad van Ministers van Curaçao dient hierover nog een besluit te nemen. Het Cft uitte meerdere malen zijn zorgen bij deze voorgenomen verlenging, en wees op het risico dat het dusdanig ver verschuiven in de tijd de urgentie van verandering wegneemt.²⁹

Collectieve sector

Conform artikel 23 van de Rft wijst Curaçao samen met Nederland tweejaarlijks, na advies van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) van Curaçao en in samenwerking met het CBS van Nederland, vóór 1 april aan welke rechtspersonen er

---

²⁸ Cft, kenmerk Cft 202200074, Reactie op de eerste uitvoeringsrapportage 2022, d.d. 8 juli 2022.

²⁹ Cft, kenmerk Cft 202200168, Roadmap naar een goedkeurende controleverklaring bij de jaarrekening van Curaçao, d.d. 23 december 2022.

met ingang van het volgende begrotingsjaar tot de collectieve sector behoren. Dit betekent dat de collectieve sector voor de jaren 2023 en 2024 uiterlijk op 1 april 2022 vastgesteld had moeten zijn. Ook de collectieve sector voor de jaren 2021 en 2022 is nog niet vastgesteld, het voorstel hiertoe is nog in behandeling bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). Het Cft verzoekt Curaçao om het voorstel voor de samenstelling van de collectieve sector 2023 en 2024, na advies van het CBS van Curaçao en in samenwerking met het CBS van Nederland, zo spoedig mogelijk aan de minister van BZK aan te bieden.

Schuldpositie en rentelastnorm

Curaçao dient jaarlijks te rapporteren over de cijfers van de collectieve sector, conform artikel 24 van de Rft. Bij gebreke van de vaststelling van de collectieve sector voor 2021 en 2022, en voor 2023 en 2024, zijn deze rapportages nog niet opgesteld en is derhalve toetsing van de rentelastnorm niet mogelijk.

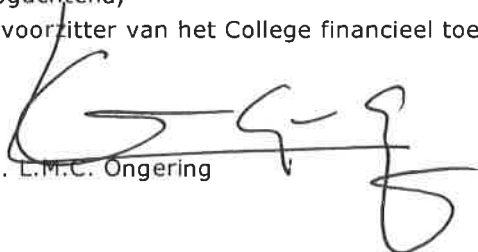
In 2023 wordt ANG 26 miljoen regulier afgelost. Uitgaande van de stand van de overheidsschuld per eind september 2022, en herfinanciering van de liquiditeitssteun van ANG 911 miljoen, daalt de overheidsschuld tot ANG 4.204 miljoen per eind 2023. De overheidsschuld bedraagt daarmee 74 procent van het bruto binnenlands product (bbp).³⁰

Ik verwacht u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

De voorzitter van het College financieel toezicht Curaçao en Sint Maarten

Drs. L.M.C. Ongerling

Deze brief is in afschrift verstuurd aan:

De minister-president van Curaçao

De secretaris-generaal van het ministerie van Financiën van Curaçao

---

³⁰ Bij de berekening van de schuldquote is uitgegaan van een bbp voor 2023 van ANG 5.703 miljoen, ontleend aan IMF, Article IV Consultation discussion: Press release and Staff report – Curaçao and Sint Maarten, August 2022.

